

יתכן שבעוד שנה נסתכל אחורה ונשאל: איך זה קרה?

ההתחדל

יתכן שבעוד שנה, בסוף מארס 1987, נסתכל חזרה ונשאל את עצמנו: איך זה קרה לנו?

איך זה קרה שבמארס 1986, כאשר ניתן היה להתחיל בתהליך השלום, לא ניצלנו את הזמן?

איך החמצנו הזדמנות מצוינת, כמעט יחידה במינה, לעלות על ררך השלום?

איך לא שמענו את תיקתוק פיצצת הזמן מתחת לרגלינו?
אבל ההזדמנות הוחמצה, ואז קרה —

תסריט מס' 1: עיראק.

הצבא העיראקי, שעמד בעקשנות מול פני ההתקפות האיראניות, התמוטט לפתע.

המילחמה נמשכה שבוע שנים. העיראקים לחמו יפה. יותר ממיליון איש ניספו משני הצדדים.

משקיפים זרים טענו כי ישראל עזרת לחמש את איראן, מתוך שיקול ציני אך ריאליסטי. אכל שתימשך המלחמה, כן ייטב לישראל, מאכל שהמלחמה מעסיקה את הצבא העיראקי ואת העולם הערבי כולו. מדיניות הנוגף הערבית שילמו לעיראקים מדי חודש מיליארד דולר. כרי להחזיק מעמד. לא נותר להן כסף כדי לממן את הצבא הפלסטיני.

אך גם לכוחה הסבל העיראקי היה גבול. לפתע תמוטט המישטר של סראם חוסיין. קמה גמשה חדשה. בהנהגת הרוכ השיעי בעיראק, שביקשה לכונן שכיתת-נשק עם איראן. שכיתת-הנשק האיראנית-עיראקית הושגה במהרה. על-פי ההסכם, ניתנה לאיראן השפעה מכרעת על המישל בבגדאד.

אחד התנאים היה השתלבות הצבא העיראקי בחזית משותפת עם איראן נגד האויב הציני.

כעבור כמה ימים הצטרפה גם סוריה. בעלת בריתה של איראן, להסכם האנטי-ישראלי. אומנם, מישטר הבעת' הסורי, החילוני מעיקרו, חשש מפני התגברות החומיניזם, אך לא היתה לו עוד ברירה.

קם גוש גדול של צבאות איראן, עיראק וסוריה. למלך חוסיין הוגש אולטימטום, והוא הצטרף, בלי-ברירה, לגוש זה.

על גבולה המזרחי של ישראל איים ריכוז צבאי שלא היה עוד כרוגמתו. עצם קיומה של ישראל הועמד בסכנה.

מארס 1987.

תסריט מס' 2: מצריים.

הכל ידוע כי מתחת לפני השלולת של ארץ-הספינס תוססים כוחות עלומים. אך איש לא יודע מה עוצמתם.

היתה ההתפרצות של פברואר 1986, כאשר לפתע פיתאום התמרדה מישטר-הביטחון ברחבי מצריים. ליוזע'דבר היה ברור כי היתה זאת התמרדות ספונטאנית, אלא נסיון הפיכה מוכרחה, כראשות הקצונה הבינונית של מישטר-הביטחון. הממשלה חשדה שקצונה זו היתה קשורה ביסודות איסלאמיים קיצוניים.

כעבור שלושה שבועות נערכה התנקשות בחייהם של ריפולומטים ישראלים בלב קאהיר. אשה אחת נהרגה, שלושה נפצעו. את האחריות על ההתנקשות קיבלה על עצמה קבוצה אלמונית, שאימצה לעצמה את שמו של גמאל עבד-אל-נאצר.

אותה הקבוצה ביצעה קודם לכן כמה התנקשויות דומות בחייהם של ריפולומטים ישראלים.

שילטונות-הביטחון המצריים ידעו כי קיימת קואליציה בין כוחות מחתרתיים שונים, ובראשם הקנאים האיסלאמיים, הקומוניסטים וחסדי זיכרו של עבד-אל-נאצר.

מבחינה אידיאולוגית היו אלה כוחות שונים מאוד, אך הם קיימו שיתוף-פעולה ביניהם. כאשר השיגה המשותפת למישטר של חוסיין מובארכ מאחדת את כולם.

אחת הסיסמות המשותפות של קואליציה זו היתה לשים קץ להסכמי קמפ-דייבויד ולשלום עם ישראל. הקנאים המוסלמיים ראו בשלום הוה חטא בעיני אלה. השמאל ראה בו כניעה לאימפריאליזם האמריקאי. הנאציסטים ראו בו בגידה בעניין הערבי והפלסטיני.

כל זה היה ידוע. אך כאשר פרצה

המהפכה, היא הפטיעה את הכל בפיתאומיותה ובעוזרה.

קבוצה של קציני-צבא. בעזרת כוחות-ביטחון אחרים והגורמים הפוליטיים, חוללה הפיכה שהזכירה מאוד את מהפכת 1952.

אחד המעשים הראשונים של מועצת הקצינים החופשיים, שתפסה את השלטון, היה לבטל את הסכם השלום עם ישראל ולהודיע על הצטרפות מצריים מחדש לחזית המאבק בישראל.

מארס 1987.

תסריט מס' 3: סוריה.

המטרה המוצהרת של מישטר של האפט' א-לאסד היתה להשיג "פאריטי" צבאי עם

אפשר להרבות בתסריטים מסוג זה. להסכנה של מהפכה איסלאמית קיימת בכל אחת מארצות-ערב. בלי יוצא-מין-הכלל. מהפכה כזאת יכולה להתחולל לפתע גם בסעודיה, בארצות-המזרחיות, בירדן ובסוריה. אף מדינה

מארס 1987.

ישראל, וגם לא למנהיגי ארצות-הברית.

אם אכן יתגשם בעוד שנה אחד מתסריטי האסון, נתקשה לזכור מרוע הוחמצה ההזדמנות שהיתה.

בריעבד ייראה כי הפערים בין הצדדים, בכל הנוגע להתחלת המשא-ומתן לשלום, היו קטנים מאוד.

את כל המחנות היריבים אחרת התשוקה להתחיל במשא-ומתן. מבחינה זו לא היה הבדל בין המלך חוסיין, יאסר ערפאת ושימעון פרס. בכך, שלכל אחד מהם היתה סיבה אחרת לרצות בכך. המלך חוסיין חשש מפני התפתחות הרת-אסון, שתביא בסופו של דבר לכיבוש ירדן כולה בידי אדם כמו אריאל שרון.

יאסר ערפאת חשש מפני הישקקות אש"ף בין חזית-הסירוב הסורית והקנאים האיסלאמיים, אם לא יביא לעם הפלסטיני הישגים של ממש בדרך לעצמאות.

שימעון פרס ידע כי פתיחת המשא-ומתן לשלום היא הדרך המוכרבת היחידה למניעת הרוטציה.

גלל הנסיבות האלה, עשו כל הצדדים צעדים רבי-משמעות לקראת השלום.

שימעון פרס הסכים לכינוס ועידה בינלאומית, בניגוד לעמדה הקודמת של ממשלות-ישראל. הוא הסכים לצירוף שני פלסטינים לאומיים מבין תושבי השטחים הכבושים, נאמני אש"ף, למישלחת הירדנית-פלסטינית. הוא נתן הסכמה אילמת לשליח האמריקאי, שהתחייב בכתב שאש"ף יוזמן לוועידת-השלום הבינלאומית, אם ימלא אחרי תנאי ארצות-הברית.

יאסר ערפאת עשה צעדים מקבילים. הוא ויתר על עצמאות מוחלטת, והסכים שהמדינה הפלסטינית בגדה וברצועה תהיה חלק מקונפדרציה עם ירדן. הוא הסכים לגנות את הטרוו מחוץ לגבולות הארץ, והסכים למעשה שעם פתיחת המשא-ומתן ייפסק "המאבק המזויין" גם בתוך הארץ. הוא הסכים להכריז על נכונות לנהל משא-ומתן עם ישראל (תוך ציון השם המפורש) במיסגרת הוועידה הבינלאומית. הוא הסכים לקבל את החלטות 242 ו" 338, ב"תנאי" — כשהתנאי הוא הכרה אמריקאית בזכות הפלסטינית להגדרה עצמית, במסגרת הקונפדרציה.

האמריקאים הסכימו (בלי התלהבות) לכינוס ועידה בינלאומית בהשתתפות ברית-המועצות, ולהזמנת אש"ף אליה, אם יקבל האירגון את 242 ו" 338, ב"תנאי". אך הם עצמם קשרו את קבלת 242 על-ידי אש"ף בהכרה אמריקאית המכירה בזכויות החוקיות של העם הפלסטיני. (כידוע, אין החלטה 242 מזכירה את עצם קיום העם הפלסטיני וזכויותיו, ומכאן אי-הרצון של הפלסטינים לקבלה.)

המלך חוסיין סבר שעל הפלסטינים לקבל את התנאים האמריקאיים, וכאשר נתקל בסירוב התרגו וניתק את שיתוף-הפעולה עם הנהגת אש"ף.

מי שמשוה את כל העמדות האלה, מוכרח להגיע למסקנה שרי היה במארס 1986 בדחיפה קטנה אחת נוספת מצד ארצות-הברית, כדי לקשור את הקשרים ולהביא את הצדדים לשולחו המשא-ומתן.

האמריקאים לא עשו כן, והיוזמה התפרקה. ההיסטוריונים יצטרפו לתת את דעתם על המניעים האמיתיים למחדל היסטורי זה.

ל זה נוגע רק לפתיחת המשא-ומתן. לגבי הפיתרון נשאר העמדות מנוגדות מן הקצה אל הקצה.

על כל ארם שימעון פרס, באחת השיחות: "כאשר פותחים במשא-ומתן, נוקטים כל הצדדים עמדות התחליות נוקשות. אולם למשא-ומתן יש חיים משלו. העמדות משתנות, ומה שהיה בלתי-אפשרי בהתחלה נעשה אפשרי בהמשך הדרך."

הציווי המוחלט של מארס 1986 היה לבסס את הוועידה הבינלאומית ולהיכנס למשא-ומתן ישיר. זה היה אפשרי. זה לא נעשה. יתכן שזה יגרום בכיה לדורות.

פרס עם מרפי: אוסף של תסריטים מבהילים

ערבית אחת אינה מחוסנת. בכלולן קיימות מחתרות איסלאמיות קנאיות, הממתינות להזדמנות.

מחתרת האיסלאמית נזונה מריגשי התיסכול והיאוש, פושטים בכל העולם הערבי. האתגר הישראלי ההולך ומתעצם ממלא תפקיד חשוב בכך.

ישראל נתפסת כאויבת חסרת-רחמים, שמנוי וגמור עימה לכבוש את העולם הערבי, להשפילו ולרמסו. אמריקה נתפסת כבעלת-בריתה הניצחית של ישראל. הנותנת לה גיבוי בכל מעשה, שלום. אשר יבטיח לפלסטינים בית לאומי וחרות. נראה כחלום באספמיה.

הנוער הערבי המתוסכל, הרואה את הפילוג, חוסר-היעילות והשחיתות של העולם הערבי, מחפש חלופה. אין הוא נוטה אחרי מוסקווה. בעולם הערבי אין אחיזה לקומוניזם. ואילו האיסלאם הוא כוח חי ותוסס, הנראה כאלטרנטיבה טיבעית ויעילה למערב ולתרבותו המושחתת.

שלום ישראלי-ערבי, ובעיקר שלום ישראלי-פלסטיני, יכול היה להקרות את העיקרון של מגמה זו, ולפרק את פיצצת הזמן המתקתקת. העיקר שיש להניע את הנוער הערבי, ובעיקר את הפלסטיני ברחבי העולם הערבי, היו מתחלפים במצב-רוח אחר. המחתרת האיסלאמית לא היתה בוודאי נעלמת לגמרי, אך רבים ממקורות-ההינקה שלה היו נסתמים.

כל זה ברור למנהיגים הערביים. זה ברור למלך חוסיין, לנשיא חוסיין מובארכ, למלך פאהד, למלך חסן, ואולי גם לחאפט' א-לאסד ולסדאם חוסיין. אלמלא כן, לא היתה מתקבלת בוועידת-פאס תוכנית-השלום-הכלה-הערבית, התובעת את הקמתה של מדינה פלסטינית תמורת שלום עם ישראל.

למרבה הצער, אין זה ברור למנהיגי